Cilt/Volume: 6 • Sayı/Issue: 1 • 2016
insanvetoplum.org
ISSN: 2146-7099

# insan & toplum

human & society

ilem

# insan & toplum

human & society

ilem
ilmi etüdler derneği
ilem.org.tr

# İNSAN & TOPLUM

HUMAN & SOCIETY

**Cilt / Volume: 6 • Sayı / Issue: 1 • 2016**
ISSN: 2146-7099

İnsan & Toplum altı ayda bir yayımlanan uluslararası ve hakemli bir dergidir.
Human & Society is an international, peer reviewed and biannual journal.

**İlmi Etüdler Derneği Adına İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü / Owner and Chief Executive Officer**
Lütfi Sunar

**Baş Editör / Editor-in-Chief**
Lütfi Sunar / İstanbul Üniversitesi

**Yardımcı Editör / Assistant Editor**
Ümit Güneş / Yıldız Teknik Üniversitesi



**Editörler / Editors***

Berat Açıl / *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Mahmut Hakkı Akın / *Necmettin Erbakan Üniversitesi*
Yusuf Alpaydın / *Marmara Üniversitesi*
Hediyetullah Aydeniz / *Marmara Üniversitesi*
Adem Başpınar / *Kırklareli Üniversitesi*
Murat Çemrek / *Necmettin Erbakan Üniversitesi*
Yunus Çolak / *Kırklareli Üniversitesi*
Taha Eğri / *İstanbul Üniversitesi*
A. Teyfur Erdoğdu / *Yıldız Teknik Üniversitesi*
Süleyman Güder / *İlmi Etüdler Derneği*
Necmettin Kızılkaya / *İstanbul Üniversitesi*
Murat Şentürk / *İstanbul Üniversitesi*

**Yayın Kurulu / Editorial Board***

Abdel-Rahman Yousri Ahmad / *Alexandria University*
Engin Deniz Akarlı / *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Syed Farid Alatas / *National University of Singapore*
Necati Anaz / *Necmettin Erbakan Üniversitesi*
Bünyamin Bezci / *Sakarya Üniversitesi*
Aynur Can / *Marmara Üniversitesi*
Masudul Alam Choudhury / *Sultan Qaboos University*
Erkan Erdemir / *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Nihat Erdoğmuş / *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Nizar Hermes / *University of Oklahoma*
Yunus Kaya / *University of North Carolina Wilmington*
M. Cüneyt Kaya / *İstanbul Üniversitesi*
Douglas Kellner / *University of California, Los Angeles*
Abdülhamit Kırmızı / *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Fahim Khan / *Riphah International University*
Haşim Koç / *Yunus Emre Enstitüsü*
Stjepan Gabriel Meštrović / *Texas A&M University*
Fırat Oruç / *Northwestern University*
Ruggero Vimercati Sanseverino / *Universität Tübingen*
Volkan Yildiran Stodolsky / *Darul Qasim*
Necdet Subaşı / *Gazi Üniversitesi*
Mehmet Hakkı Suçin / *Gazi Üniversitesi*
Ferudun Yılmaz / *Uludağ Üniversitesi*

*Soyadına göre alfabetik sırada / *In alphabetical order by surname*



**Yayın Sekreteri / Secretariat**
Hümeyra Dinçer / İlmi Etüdler Derneği

**Tashih / Proofreading**
Muhammed Asaf Çelen (Türkçe); Jay Willoughby (English)

**Tasarım / Graphic Design**
Furkan Selçuk Ertargin

**Yayın Türü / Publication Type**
Yerel Süreli Yayın / National Periodical

**Yayın Periyodu / Publishing Period**
Altı ayda bir (Haziran ve Aralık aylarında) yayımlanır.
Published biannually (June and December)

**Baskı Tarihi / Print Date**
Haziran / June 2016

**Baskı / Printed by**
Limit Ofset: Maltepe Mah. Litros Yolu 2.Mat. Sitesi ZA13, Topkapı, Zeytinburnu, İstanbul
www.limitofset.com info@limitofset.com • Tel: +90 212 567 45 35 - +90 212 567 45 36 • Faks: +90 212 567 45 33

**İletişim / Correspondence**
Sultantepe Mahallesi Cumhuriyet Caddesi Fıstıkağacı İş Merkezi No:39/1 Üsküdar, İstanbul
Tel / Faks: +90 216 310 43 18 • www.insanvetoplum.org • editor@insanvetoplum.org

**Abonelik / Subscription**
Dergimizi elektronik ortamdan ücretsiz temin ve takip etmek için web sitemizi ziyaret edebilirsiniz.
*All issues of the Journal are publicly accessible online.*

**www.insanvetoplum.org**

İnsan & Toplum EBSCO, Index Islamicus, CSA Sociological Abstract, CSA Worldwide Political Science Abstracts, CSA Social Services Abstracts, Ulrich's Periodicals Directory, Directory of Open Access Journal (DOAJ), ASOS Index, Citefactor ve TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı indekslerince taranmaktadır.

*Journal of Human & Society is indexed and abstracted by EBSCO, Index Islamicus, CSA Sociological Abstract, CSA Worldwide Political Science Abstracts, CSA Social Services Abstracts, Ulrich's Periodicals Directory, Directory of Open Access Journal (DOAJ), ASOS Index, Citefactor and TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı.*

# İçindekiler / Table of Contents

## MAKALELER / ARTICLES


**İnanç Uğruna Ölme / Öldürme: Yeni Dinî Hareketler ve Şiddet**
Dying and/or Killing for the Faith: New Religious Movements and Violence
**EMİNE BATTAL / 7**

**Toplumsal Derinlik, Sosyal Medya ve Gençlik**
Social Depth, Social Media and Youth
**MEHMET EMİN BABACAN / 23**

**Sofça Örnekleminde Kalburcu Şeyhi Pîr Ahmed Efendi ve Alevilik Anlayışı**
Pîr Ahmed Efendi, The Sheikh of Kalburcu, and Understanding of Alevîs in the Sample of Sofca
**RIFAT TÜRKEL / 47**

**Was There a Zaydī Uṣūl al-fiqh? Searching for the Essence of Zaydī Legal Theory in the First Complete Uṣūl Work of Zaydīs: al-Nātiq bi-l-ḥaqq's (340-424/951-1033) "al-Mujzī fī uṣūl al-fiqh"**
Bir Zeydī Fıkıh Usulü Var mıydı? Zeydîlerin İlk Usûl Eseri Olarak Kabul Edilen en-Nâtık bi'l-hakk'ın (340-424/951-1033) el-Muczî fi usûli'l-fıkh Adlı Eserinde Zeydî Fıkıh Uṣûlünün Mahiyetini Arayış
**AHMET TEMEL / 71**

**İspanyol Engizisyonu Karşısında Endülüs Müslümanları**
The Spanish Inquisition and the Muslims
**AYŞE KILIÇ / 85**

**Banal Nationalism as a Defensive State Apparatus: Daily Re-Production of Nationality and Religion in Iran**
İran'da Banal Milliyetçilik: Milli ve Dini Kimliğin Günlük Üretimi
**NAİL ELHAN / 119**

**Fıkıh'tan Yoksun Bir 'Yer'de İslamcılığı Yargılamak: Hafızasını Kaybetmiş İslamcılık vs. Yerlilik**
Judging Islamism in a 'Land' Deprived of Fiqh: Islamism That Lost Its Memory Versus Indigenousness
**ERDAL KURĞAN / 137**

**Riyazetten Modern Diyet Toplumuna: Kutsallık ve Hiçlik Arasında Beden**
From Asceticism to the Modern Diet Society: The Body between Sanctity and Nonentity
**SERTAÇ TİMUR DEMİR / 155**


## DEĞERLENDİRME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE


**Concept of Islamic State and its Applicability in 21st Century: An Appraisal of Muhammad Asad's Model**
**SHOWKAT AHMAD DAR / 175**

**Ibn Warraq Vakası: "Self-kolonizasyon" İçin Mütevazı Bir Kavramsallaştırma Denemesi**
**GÖKDEMİR İHSAN / 187**


## DEĞERLENDİRMELER / REVIEWS


**Çağdaş İslami Akımlar**
**VAHDETTİN IŞIK / 195**

**Öğretmen Emeğinin Dönüşümü**
**MUSTAFA GÜNDÜZ / 198**

**Popular Protest in Palestine**
**FİKRET BİRDİŞLİ / 204**

**Transformation of the Muslim World in the 21st Century**
**MOHAMMAD DAWOOD SOFI / 208**

**Abbasi Devletinde Türk Kumandanlar**
**SELAHATTİN POLATOĞLU / 211**

**Türkiye'de Kırsal Yapıların Dönüşümü**
**DÖNE AYHAN / 217**

**İstanbul'da Yaşlanmak: İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması**
**ŞERİF ESENDEMIR / 221**

**Göçler Ülkesi- Alkışlar, Göçmenler, Araştırmacılar**
**AYŞEGÜL SİLİ KALEM / 224**

■ Şentürk, Murat & Ceylan, Harun (2015). *İstanbul'da Yaşlanmak: İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması*. İstanbul: Açılım Kitap, 360 s.

Değerlendiren: Şerif Esendemir*

Küreselleşmeyle birlikte klasik sosyolojideki keskin kır-kent ayırımı, Batıda yeniden tanımlanmak durumunda olsa da bunu Doğu ülkeleri için henüz söyleyemeyiz. Çünkü Batıda maddi gelişmeyle birlikte kır-kent farkı neredeyse ortadan kalkmasına rağmen doğuda, toprağa bağlılık nedeniyle insanların yerinde kalmayı büyük oranda sürdürdüklerini görmekteyiz. Ancak özellikle Batı ve Doğunun sentezini oluşturan Türkiye'de, 1980 sonrası göç hareketleriyle kentte bir yoğunlaşma olduğunu görmekteyiz. Bu yoğunlaşma istihdam nedeniyle daha çok gençlerden oluşsa da, yaşlıların da onları takip etmediklerini söyleyemeyiz. Bir başka deyişle, kente göç ederken yaşlının geride/kırda bırakılması doğru olmakla birlikte, özellikle yaş ilerledikçe artan kronik hastalıkları nedeniyle yaşlıların daha iyi bir bakım için kente aileleri tarafından getirildiklerini bilmekteyiz. Yaşlı için bir nevi "sürgün" olan bu eylem biçiminin, bazen de kurumsal bakıma tabi tutularak bir "mekân mahkûmiyeti"ne dönüştüğünü görmekteyiz. İşte tam da bu noktada kentte yaşlıların mevcut durumunu tespit edip onlara yönelik sosyal politikalar geliştirmemiz gerekmektedir. Dolayısıyla Murat Şentürk ve Harun Ceylan tarafından "İstanbul'da Yaşlanmak" başlığı altında yapılan "İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması," durumu tespit edip meseleye bir teşhis koymaya çalışmaktadır.

Kitap, girişinde İstanbul'da yaşlıların mevcut durumuna ilişkin araştırmayı sunmadan önce yaşlılık literatürüyle ilgili geniş bir bilgi yelpazesi çizmektedir. Dünya nüfusunun yaşlanmasına dikkat çekilerek Türkiye'nin ve özelde İstanbul'un bir yaşlılık haritası çıkarılmıştır. Dolayısıyla, İstanbul'da genel itibariyle yaşlanmanın sosyolojisi yapılmaya çalışılsa da gerontolojik bir yaklaşımın da izlerini görmek mümkündür. Örneğin, gerontoloji kuramlarının teker teker ele alınması buna bir güzel bir örnektir. Bu da kitabın disiplinler arası bir yaklaşımla kaleme alındığını göstermektedir. Bunun dışında kitabın girişinde İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırmasının amaçlarına, yöntemine ve uygulanmasına değinilerek teori ve pratik arasındaki boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Ki ülkemizdeki pratik/uygulama yönü olması gereken çoğu sosyolojik çalışmalarda, teori ve pratik arasında büyük bir boşluğun olduğu herkesin malumudur. Sırf bu açıdan da olsa bu çalışma, büyük bir ehemmiyet arz ve örneklik teşkil etmektedir.

Kitabın literatür kısmında Türkiye'de yaşlıların durumu ana hatlarıyla ortaya konmaktadır. Onların yaşam, sağlık, ekonomik durumları, sosyal ilişkileri, yaşam memnuniyetleri, kentle ve kentsel mekânla bağlantıları ele alınan önemli konular arasında yer almaktadır. Yaşlıların kendi kimliklerini, bir mekân olarak kentte, yeniden nasıl oluşturdukları ve ona göre yeni bir yaşam biçimini nasıl geliştirdikleri açısından bu bölüm çok önemlidir. Bunun dışında kitabın literatür kısmında küresel ve yerel perspektiften yaşlılara yönelik sosyal politikalar ve uygulamalar mercek altında alınmaktadır. Yaşlı nüfusun artışı ve yaşlılığın yapısal değişimiyle

* Yrd. Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.
DOI: dx.doi.org/10.12658/human.society.6.11.D0127

birlikte sosyal politikaların bir zorunluluk haline geldiğinden bahsedilmektedir. Örneğin, Türkiye'de kalkınmaya, emeklilik sistemlerinin iyileştirilmesine, çalışma hayatında yaş(lı) ayrımcılığının önlenmesine, sosyal yardıma ve iyi oluş halinin artırılmasına yönelik sosyal politikalar ele alınmıştır. Yaşlı bakım sistemleri bu bölümün en önemli başlıklarından birisidir. Mesela, gündüzlü bakım, evde bakım ve kurumsal bakım üzerinde durularak alternatif bakım modellerine de değinilmiştir. Bu minvalde, güvenli ve destekleyici çevrenin oluşturulmasına yönelik politikalar ve yalnız yaşayan yaşlılara yönelik çalışmaların geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Kitabın literatür bölümünde "yerinde veya mahallede yaşlanma" bağlamında toplum temelli bakıma direk olarak değinilmemesinin kendi adıma bir sürpriz olduğunu belirtmeliyim. Bunun yerine yaşlılar için özel mekânlar vurgusu yapılmıştır. Yaşlı köyleri, kulüpleri ve danışma merkezleri buna verilen örnekler olmuştur. Ancak mümkün olduğu kadar, yaşlıyı, doğup büyüdüğü mekânda tutma ve varsa da alternatiflerin buralara entegre bir şekilde gerçekleştirilme gerekliliği gerontolojik açıdan büyük bir önem arz etmektedir. Aksi takdirde yaşlı, kendini kurumsal bakıma mahkûm edilme gibi yerinden sürülme vehmine kapılarak birtakım psikolojik rahatsızlıklar ve özlemler içerisine düşecektir.

Kitabın literatür kısmında önemli vurgulardan biri de Türkiye'de yerel yönetimlerin yaşlılara yönelik hizmetleridir. Çünkü toplumda özellikle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün oluşturulmasından sonra bütün engelli ve yaşlı çalışmalarının sadece bu çatı altında yürütüldüğü kanaati oluşmuştur. Böyle tek merkezden sevk ve idarenin olması tabii ki değerlidir ve hatta gereklidir, fakat mümkün olduğu kadar toplumun bütün katmanlarını bu hizmet seferberliğine katmanın getireceği fayda da ortadadır. Çünkü yaşlılara yönelik sosyal hizmetler sadece devlet kurumlarının değil, toplumun bütün unsurlarının bir vazifesidir. Dolayısıyla yaşlılara yönelik hizmetlerin çeşitlendirilmesi hizmette rekabet oluşturması açısından büyük bir ehemmiyet arz etmektedir. Bu nedenle kitapta, Belediye Yaşlı Hizmetleri Değerlendirme Formu geliştirilerek belediyelerin yaşlılara yönelik hizmetlerinin veya eksikliklerinin tespit edilmesi çok değerli bir çabadır. Oluşturulan belediye hizmet indeksi ve belki de SWOT analizi diyebileceğimiz bu kısmın yerel yönetimlerimizce incelenmesinde şüphesiz büyük fayda olacaktır.

Araştırmanın metodolojisi bölümünde İstanbul'da yaşayan 65 yaş ve üstü sakinlerin durumlarının nicel ve nitel araştırma tekniklerinin birlikte kullanıldığı çoklu metotla ele alındığından bahsedilmektedir. Bu yönüyle çalışmada nicel araştırma teknikleriyle göz ardı edilebilecek noktalar nitel yöntemle, nitel yöntemle gözden kaçabilecek noktalar nicel yöntemle kontrol edilmiştir. Bu kısımda teknik açısından araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve analizi verilmiştir. Araştırma evrenini de İstanbul'daki 65 yaş ve üstü sakinler oluşturmaktadır. İstanbul'un 39 ilçesindeki bu yaş kategorisindeki sakinlere ulaşılması açısından araştırmanın temsil kabiliyetinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Araştırmanın metodolojisi bölümü, İstanbul'da yaşlıların mevcut durumuna dair nicel ve yaşlıların neler anlattığına dair nitel araştırmalarla desteklenmiştir. Nitel araştırmada katılımcıların sosyoekonomik durumu ve demografik yapıları verilmiş olup onlara yöneltilen soruların cevapları analiz edilmiştir. Nitel araştırmada ise sosyodemografik bilgilerin yanı sıra yaşlılıkta sağlık, hastalık, yaşlılara ilgi, yaşlıların aktiviteleri, sosyal ilişkileri, ziyaret durumları, teknoloji kullanımları, yaşlılık algıları, gençlere bakışları, maddi-manevi sıkıntıları, yaşam

beklentileri, hayata bağlanma noktaları, İstanbul kentiyle ilişkileri vesaire derinlemesine mülakatlarla ortaya konmuş ve analiz edilmiştir.

Kitabın sonuç ve tartışma kısmında bir yaşam alanı olarak kent ve İstanbul'da yaşlanmak üzerinde durulmuştur. Burada dikkat çeken başlıklar ise İstanbul'da yaşlıların yaşam angajmanları, yaşlılığın feminenleşmesi, mekânlaşması, yalnızlığı, mekânda konumlanış biçimleri, onlara destek biçimlerindeki değişim, yaşlıların sosyal ilişkileri, gönüllü organizasyonlarda bulunmaları, kanaatkârlığı göze çarpan önemli konular arasındadır. Son bölümde ayrıca, kentsel farklılıklar ekseninde öncelikli alanların planlanması, yaşlılığın ekonomisi üzerinde düşünülmesi, İstanbul'da yaşlılara yönelik daha fazla araştırmanın yapılması, yaşlılara/paydaşlara yönelik farkındalık oluşturma çalışmalarının yapılması, uygulama çalışmalarına ağırlık verilmesi, yerel yönetimlerin aktif hale getirilip yaşlılarla ilgili yeni birimler oluşturulması, açık ve geçişken mekânların inşa edilmesi ve yaşlıların aktif hale getirilmesi önerilerinde bulunulmaktadır.

Hülasa, kitap bütün olarak değerlendirildiğinde gerontoloji ilminin bir alt disiplini olan mekân, gerontolojinin temel parametrelerini İstanbul özelinde vermektedir. Bu parametrelerden yola çıkarak, izole edilmiş yaşlılara "mekânın mahkûmları" değil, asıl sahipleri ve kurucuları olduklarına dair bir özgüven kazandırarak onları yeniden birer aktör haline getirmemiz gerekmektedir.

21.07.2016

*Sayın Şerif Esendemir,*

İlmi Etüdler Derneği (İLEM) tarafından yayımlanan İnsan ve Toplum Dergisi'nin 11. sayısına *İstanbul'da Yaşlanmak: İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması* isimli kitaba değerlendirme yazısı yazarak yaptığınız değerli katkı için teşekkür ederiz.

İş birliğimizin devam etmesi dileğiyle çalışmalarınızda kolaylıklar dileriz.

Doç. Dr. Lütfi Sunar

İnsan & Toplum Dergisi Editörü